

ცისკარი.

1 8 6 8

ფ ე ბ ე რ ე ა ლ ი.

წელიწადი მეთორმეტე.

წოდება თხზულებათა:

1, — იმედი (ლექსი) 2, კალმასობა, იოანე ბატონის-შვილისა; 3, ახალი პოეტების მიბაძვა (ლექსი) აკ. წერეთლისა; საბრალო (ლექსი) ა. ლეონიძისა; სადილი (ლექსი) თ. ნ. ვეზიროვისა; ჰერმეს მიბაძვა (ლექსი) ნ. ა. 4, ქალაქი გორი და სასწაულოთ მოქმედი ოქონის ღუთი-მშობლის ხატი (ისტორიული სტატია) თ. გარსევანოვისა, 5, ტოლუბამობა. თ. აღ. ვ. ძ. ჯ. ონიანი. ნ. ნ. სხუა და სხუა ცნობა. —

ტ ფ ი ლ ი ს ს,

გერესელის სტამბაში.

ი მ ე ლ ი. (*)

ენა ხარ შენა მშენიერო, მოხედი სითა;
ხარ ამ ქუცუნისა, თუ ციერი, მოფრინდი ცითა;
შენის შხერითა აქამომდე ეინ დასტებოლა:
ცა, თუ ცის ქვეშე შენით ტურთავ გაბრწყინდებოლა?
ენა ჰგალობდნენ შენს მშენებას? ცაა ციერნი!
თუ ფეხთ მოღრეკით, განკვირებით აქ ქუცუნირნი?
ხარ ანგელოზი სამოთხითგან გამოფრენილი
ჩუპნ საბრალოთა დასატებობლად აქ მოვლენილი?
ან თუ სატანა ჯოჯოხეთმა მოგგზავნა ხმელად,
მოგცა შეენება, გადმოვაგლო გულთ-საენებელად!
ან ხარ ასული ამ ქუცუნისა, ეით სხვა ასულა,
მაგ ლამაზ მერდ ქვეშ, როგორც სხუათა შენც გძგერს გული?
აბა მამ გვითხარ: ეით შემკულხარ ეგრეთ მდიდრულით

(*) ამ ჩინებული ლექსის თავი, — შესავალი, ხსენდება «ასაღ გა-
მოჩენილს მშენიერებას» დაბეჭდილი იყო, ამ რამდენისამე წლის
წინეთ «ცისკარში». რადგანც ასლა შუა ალაგი ამ ლექსისა და ბოლო,
(თუმა აქაც ავლია, რადგანც ავტორს დაუდგენელობით, რა დაუწერია
სიუმაწილეში, აქა-იქ დაუფანტავს) ავტორმა შეკრიბა ნაწვევ-ნაწვე-
ვად, ჩვენის თხოვნით მოგვრეა ჭ ნება დაგვრთვა დაბეჭდვისა, — ამი-
ხათვს. ხაჭინოთ დაქინას უთ დაუბეჭდოთ ის შესავალიც და ამხთან-
ვე მოკასხინოთ მადლობა ავტორს, რომელიცა, სიმშვიდით და თავ-
მდაბლობით მალავს თავის ვკარს. რედ.

გარმონიითა, სიტურფითა, შვენებით სრულით?

ვინ ბედნერმან და სად, როგორ, ეგრეთ აღგზარდა,
ან ვისი თვალი, შენით მთვრალი მარად გიშვრდა!

აღმოსაელეთის ყვაეილთ შუა თუ გაიშალე,
ან თუ ჩრდილოთ ხარ, წყედრადს სტუქსე, მოხველ აქ მალე.

მოგესალმებით ნათლის გულით შენ მშვენეირსა,
შენც გაულიმე სიმშვიდითა ძველსა ივერსა,

სადაც ბუნებამ დიდებულად ზღვათა და ბართა
შესამკობელად ფრიალონი წინ აღუმართა;

სადაც მათთ წვერნი ცისა კიდეს ებჯინებთან,
ველნიცა მარად ყვაეილებით იმოსებთან

და მათზედ რბიან წალკოტ შუა წყალნი მკინარნი;
აქ სიყვარულსა სტვენენ მარად ბულბულნი წყნარნი,

რა ფუფუნებით ზამთარ, ზაფხულს, ვარდნი შლილობენ,
დამით ზეფირი, დილით ნამი მაზედ ხარობენ.

აქა ცა არის ლურჯი, წმინდა, მნათი მარად ჟამს;
აქა დავითი და თამარი სულსა კიდევ სწამს;

აქ რუსთველისა ლექსნი კვალად ატკობენ ყურსა;
აქა ისმენენ ბესიყისას მღერას ციურსა,

აი სად მოხველ და, აქ ყოფნა თუ მოგეწონა,
გაგიშლით გულსა ფიანდაზად შენ, ფეხთა წინა!

იყავ შვენება, ნეტარება ივერიისა,
იყავ ჩუბნთვსა ცით ვარსკელავი, შუქი მთვარისა!

მაგრამ აქ ხშირად ჰპოვებ ტაძართ შთენთ დიდებულოთა,

პალატო ნანგრევთა, მონასტერთა აოხრებულთა,

ციხენი, კოშკნი, ფრიალოთგან გადმოკიდულნი,

უფრესულს უმზერენ დარღვეულნი, დატყვებულნი.

წმინდა საფლავნი ნანგრევთ შუა ხშირად არიან,
მოუხსენებლთ, უპატრონოთ, ტყენი ჰბურვიან.

არ აცხოვლებენ შთენთ და საფლავთ წირვა, კისკარი,
მხოლოდ ღრობებით მათზედ ჰბერაეს გრილით ქარი!

რას ნიშნენ შთენნი ეს ნანგრეენი შენ გსურს იკითხო?
გსურს ივერიის შაფი ბედი აღმოიკითხო?

ჩუქნ ნურას გეკითხავ! ჯვარი არის, — მიდი მის კარსა,
რაც ღმობიერმა გულმა გკითხოს ჰკითხე მას ჯვარსა.

მირიანის ღროს ხელში ეპყრა წმინდა ასულსა,
აწ ძველს ტაძარში მას იპოვებ წმინდად დაცულსა.

ის არის ჩუქნი ისტორია და ჩუქნი ბედი,
ეკლის გვირგვინი, სასოება და კელავ იმედი.

სისხლის ცრემლითა მას ჯვარზედა არს წარწერილი,
ჩუქნის საშობლოს ბნელის ეტლის მოთხრობა ბნელი!

გსურს სცნო მის აზრი რაც ცრემლითა მახედ სწერია?
აი ის აზრი: „წმინდა ჯვარი და — ივერია!“

მათთვის მხურვალედ მამა-პაპათ გულნი უძგერდნენ,
მათ დასაცველად მათელს აზიას მწარედ ებრძოდნენ.

„ერთის ხელითა წმინდათ ტაძართ, პალატთ ვაგებდით
და მეორეთი მტერსა ეცემდით ხმალს, — არ ვაგებდით;

ან სულ გაესწყდეთო და ან მტერთა ეძლიოთ ეგება.“
სამშობლო მიწა ქართველთ სისხლმა სრულად შეღება!

ათასმა მეტმა წელმა ეგრეთ ბრძოლაში განვლეს,
დანაშთენთ ძეთა თავის მამულს თვალი ააღვლეს,

მაგრამ კეთილი მენი გული ეხედამ კმუნეარებს,
მაგ ლამაზ თვალში მარგალიტი ცრემლი ეღვარებს.

ხედავ? მამათგან რაღა დაგერჩა? მათ სამარენი,
და მტერთაგანა შემუსერილნი მათნი არენი!

ერთი საუნჯეც დაგერჩენა, — აი ის ჯვარი,
მაგრამ ქართველი მათთვის მოკვდეს კელავცა მზა არი?

—

ჩუქანი ივერი, მშვენიერი, არს სისხლის კალო,
გმირთა აკლდამი, გულთ საკლავი და საეალალო!...

—

სული მიკენების, გული ჩემი მწარედ ღონდება,
რა საქართველოს მწარე ბედი მომაგონდება;

რა მაგონდება რასაც დედა ნორჩს მიამბობდა,
ის ჟამი იყო საქართველოს სული ხდებოდა.

აჰა ირაკლი, გმირთა გმირი, კახი პატარა,
აურწმუნოთ მამულს არ მიეცემო, არ მიეცემ, — არაი!

იბრძვის მთა, ბარში, წინ და უკან, იბრძვის ზედ მტევარზედ,
იბრძვის ოთხ კუთხივ, გარეთ და შინ, ზედ თავის კარზედ;

ებრძვის ქრისტეს მტერთ, დღე და ღამე არ ხუჭავს თვალსა,
საფლავს დიდებულს არ ჩაიტანს სამშობლოს ეალსა.

მაგრამ ეგ ღვაწლი დიდი ღვაწლი, კარგი კმა არი!
მტერთა დროშებით მოცულია ქალაქის კარი, —

როგორ თუ კმა? მაშ ირაკლი საყურადღოს მამულს.

ქრისტეს მცნებითა განათლებულს, ბუნებით შემყულს,
მისცემს ურწმუნოთ, უომარად სისხლ-დაუღვრელად!
წინ მტერი უღვეს არ გავიდეს ბძოლისა ველად!
როგორ? იკისროს რაც თვით დასცა, — სპარსთა მონება?
და შერჩეს კიდევ თქალ სინათლე, თეში გონება?
ან რაღათ უნდა ირაკლისა თავი ცოცხალი,
თუ ქართველთ მეფეს დევრქმევა ყენის ეალი (*)
გმირო! სცან ტკილი გინსეწუბა შენ მხოლოდ. იმ ჟამს,
როცა ქართველნი დატირდნენ ელაგში შენს გემს....
გძელი სიცოცხლე ირაკლისა, არს ბძოლა გრძელი,
მოსათხრობელად, სამბობლად, სათქმელად ძნელი!
და დასაეღეთის ქრისტეს ერნო, თქუტუნ რას შერგბოდით,
როცა ქრისტესთვის თქუტუნ თვალ წინა, თქუტუნ კარს ვეცდებოდიო?
თქუტუნ ირაკლისა ღიმილითა თავსა უკრავდიო,
რჩევას აძლედიო და ქებისა ტაშსა უკრავდიო.
თავიანთ საქმეც ბევრი ჰქონდათ თქუტუნს მამაპაპათ;
უანბორებდნენ ზოგნი რომში თვსთ წმინდათ პაპათ.
ზოგნი თვსთ მთავართ, აღსრულებდნენ მონებით ნებას,
და მათ სასახლეთ, კველუტთ დიატთ უძღვნიდნენ ქებას.
და შეიღებსაც კი ხშირად გაზით შაეი ბეჭედი,
არ დაიღუმებს ისტორია, ნუ გაქვსთ იმედი!

(*) ვაღს, ყიზილბაშის მეფენი უწოდებდნენ თავიანთს მოადგი-
ლეებს, საქაროველში. ზოგიერთს მეფეებს, რომელთაზედაც გავლენა
ჰქონდათ. რედ.

მართლმადიდებელთ წმინდა სისხლი კისერს გედებათ,
გრამ მოგკითხვენ, მაგიერი როსმე გეგებათ...
გონება ხელოპა, გამმაგებულს აზრი მერევა,
სარწმუნოებას გულის კმუნვის ძალა ერევა,
მაში მოყვასნო მზა ვარ გკითხოთ, მითხარით ერთი:
თუ თუ მართლა გწამთ, რომ არსებდეს და იყოს...
თუ დაბადება სამყაროსი იყო მის ნება
და თუ ეს აზრი არ არს მტერთა და ცრუ ზმანება;
თუ მართლა მნათობთ, ცას და ზღვათა, მათათა და ველებს
თავის შუქითა, სიუხვითა ის აცხოველებს;
თუ მან დაგებადა, მან გეცა გრძობა, ჭკუა და ენა;
თუ მან ეს ტყენი, ეს მდელინი აღმოაცენა;
თუ თვის ქმნილებათ სამზღვარი და კანონი მისცა
და სული საღმართო და ცხოველი შთაბერა და სცა;
თუ ქვეყანასა წესი მისგან მიენიჭების;
თუ ნათელი არს და ნათელი ჭეშმარიტების:
მამ საქართველო ასე მწარედ რისთვის დაემხო? (*)
შენ არ მოგსელია გულს ეს გმობა პატარა კახო
როს გადააველე შენს ქალაქსა ავლაბრით თვალი,
და დაინახე ოთხის კუთხით ავარდა ალი!

რად მიმაქციე ტურფა სახე, ტურფა ასულო!

(*) ეს დამხობა მიეწერება იმ დროს როდესაც ალა-მამადხანმა საქართველო აიკლა. რედ.

ეწყინა ჩემგან ღეთისა გმობა, იგრძენი სულთა

მართლა! რას ეროტამ უბედური და რასა ვეხედავ!
მე შემოქმედის განკაცვასა, როგორა ვხედავ?

ვარ მომაკედავი, ქმნილი მიწით, მსხვერპლი მაწისა,
შთამომავალი ადამისა, თესლი ბიწისა.

სიკვდილი მელის და სიკვდილსა ვერ გავეჩქევე,
საფლავს მკედარიცლა არ დაერჩები, თიხად ვიქევე:
ვხედავ კი მიქწედე მოკლე ჭკუით მაღალს ღეთაებას,
მსურს უბედურსა, გზა ვუჩვენო ციურსა ნებას;

ვხედავ, ვიძიო ზენა სიბრძნე მე სუსტის ძალით;
ვხედავ განესჭრეტო ღუთის განგება მე ბნელის თვალით
ღმერთო კეთილო! შომიტევე მენს დაბადებულს,
ნუ მკითხავ გმობას გამმაგებულს, გულ-გადაგებულს.

რა ექნა ცოდვილმა, გულსა და სულს ცეცხლი მეღება,
რა საქართველო დანგრეული მომელანდება.

რა ფიქრს მომივა: თვით ნანგრენიც ექნება განქრენ
და მათ სახელნი, მათ ხსენებაც აღარსად დარჩენი!

მომიახლოვდა მაშან ტურფა, მშვიდი ასული,
გრძნობითა სახე უბრწყინავდა, უძგერდა გული:

გწაჩდესო, ღვაწლნი მამა პაპათ არ განქრებიან;
გწაჩდეს ეს შთენნი ღიღებულად იხსენებიან;

მართლ-მადიდებე ეს კემმარიტი, ღმერთი ძლიერი,
მოგფენთ თვისს სხივსა, თვისს სიუხვეს, — და თქუტნი ერი
ქრისტეს ჯეარისთვის წამებული კვლავ განმრავლდება,

თქუტნი სამშობლო დანგრეული კვლავ აღყვადება! (*)
ამიერ თქუტსთან დაემყარე წმინდა ქვეშირი,
ამიერ თქუტსთან მე ვეყნები სტუმარი ხშირი!...

დაეგზე, წმინდა, შვენიერის ასულის წინა,
უანბორებდი მის ფერხთ მიწას. ტურვაჲ ხარ ეინა?
თუმცა პასუხი მშვენიერმა არარა ჰომცა,
მაგრამ ნათელა და სიცხოვლე, მოკლულს გულსა სცა!...

(*) ზეგებთ მიეწერება ანდრეას ჩეკნიძის.

ახი ოხი უხი ვაი და ვუი!
უი და ვაი ოხი ახი უხი
ოჰ, რა გულ-საკედავათ ვხუი!
გინდდარიც იყოს მაინც ვქუხი!
ეს ჩემი ანწლის ჩანგური,
უცხო მხარეს არს გათლილი,
უნდა ვიმღერო კატური,
რომ დაგვიარგოთ მით ძილიო..
სხვა სჯულზედ მოვერთაე ამ ჩემს ჩანგს,
სიმებს შეტყუნებ ჯორას,
შემწეღს მოვსდებ ყურებში ჯანგს,
დაესდგამ წვიას, მაღალ ხორას!
უცხო, უცხო ქვეყნის პირებს
გადავაცვამ ქართულ კაბას,
თათრებს ვალოცებ ჩვენ ხატებს
ქრისტოანს ვაფხაენი. . . . .
უცხო და უცხო პურებით
ქართველს მუცელს გაუბერაე,
უცხო ქვეყნების ნაჭრებით
ქართველს საშოსს შეუყერაე.

„ვაის, ელის, გაეახშირებ,
ვიყვირებ: მგელი მიაქვს კრავს!

ცოცხლეზედ ძველ კედრებს ვატირებ,
და ღროვებაც ტაშს დამიკრავს.

მამ აწ თქვენც დამიგდეთ ყური,
მინდა მოგალხინოთ ზარით,

და თუ გულში არ გაქვსთ შური
გთხოვთ თქვენც ტაში დამიკარით.

აგვისტო არის ამდგარა მტერი
და სიცხისაგან იწვის ქვეყანა,

თითქო უწყალო ის ჩენი მტერი
თავს დაგვტრიალებს შაეი სატანა.

რომ ჯოჯოხეთის მცხარის სხივებით,
გამომეტებ თ დაგეწვას, დაგედაგოს,

სისხლი გვიღვლეოს ბოროტის ენებით
და უთაებოლოთ ჩვენ გვაქადაგოს.

ბზუილ ბზუილით პირსა და ცხვარში
გვკბენენ უწყალოთ ჩვენ კოლოები,

როგორც ბნელს ღამეს საღმე ხის ძარში
უხაბარდოთა . . . . ახი . . . გოგოება! . . .

ფრთებ ჩამოყრილი სჩანს მზლ ლ ხადან
და ძლივსლა სუნთქავს მარდი მიმინო,

ვით წამოხსული ორთა ქალიდამ
ქეიფის შემდეგ ლამაზი ნინო.

ხის ქვეშაც ძალი დიდ გულ მოსული

გაბრაზებული უღრენს მებენარს მწერს,
თითქოს პოეტი თვთ-გამსჭვალული
მტრის გასაგმირად სატირასა სწერს.

ყურგძელი . . . . თაე დაქინდრული
აგერ ჩეროში გამდგარა განზედ,
როგორც . . . . სიბრძნათა სრული
ჭეჭრობს რაღაცა მბლალ საგანზედ.

მხოლოდ მუშაკი ტვირთ-მოღებული
ქუჩაში მოდის ფეხებ-შიშველა,
ბრავის სტეივა საწყალზედ გული,
ბრავის უნდა, საბრალოს შეველა!

სიცოვე იყო, თუ გინდა სიცხე
ვერ მოისვენებს, მისთვის ერთია!
იზრობე, ძმაო, კუჭი გაიძლე,
შენ შემწედ მხოლოდ ერთი ღმერთია!
გჭრის იყიღო შენ საზრდო პური,
მაგრამ ნუ მიშობ, სჯობს, დამიჯერე.

აი რას გეტყვი, დამიგლე ყური:
ჩენი თხზულება გამოიწერე!
და იქ შეიტყობ, ვით ეასრულებთ ვაღს:
ჩენი ეჭრობთ მუდამ თქვენ კარგს და ავზედ
და სამკურნალოდ ფეხების წამალს
ტირილით გაღებთ უტკივარ თავზედ.

რადგანაც კაცის ბედნიერება
ჩვენ მარტო თაეში არ გვეგულება:

ესი ფეხებით დაიარება,
და მამ იქ არის მიმართულება!

თ. აკ. წერეთელი.

ს ა ბ რ ა ლ ო .

საბრალო სულო
მანჯ გონებით,
ვითომც რას გიკვირს
შენ ეგ სირმები!
დარბაისლებში თავსა ირიცხვე,
ბრმათაც უჯდები ზემოთ კერაზე,
ვისაც შეხედები ყველასა ჰკიცხაე,
მაგრამ მღაბალი ხარ შენ ყველაზე.
გულში გაქვს მხრად გამზადებული
გესლი, — გველურად კაცს ფარვით უკბენ,
ბევრიბ შენგან ბოროტ ენებული,
მართლის მომღერალს არაფერს უსმენს
ლაქაცუნებით ისე გიხიბლავს
ოა, ეინცა ეინ შენ სიტყვებს ისმენს,

მაგრამ სიმყარის რას სენი გხედება,
კაცი მამინე თვს პირს გარიდებს!

ა. ლ ე ო ნ ი ძ ე.

ს ა დ ი ლ ი,

შენს სადღეგრძელოს რათ არ დაეღვე შენი ტრფიალი
გინდ სიცოცხლესაც მომისპობოვს საესე ფაღლი,
თვით ბახუსაც რომ შეერს ეცაღა, ვერ მნახოს მთერალი
თუ ამ ღვინოში არ ერიოს შენ ემზას ზღლი!

ვიმ, მწვანე მღვლოს! მაისისაც ვიშ ჰაერს სუფთას,
უცხოოდ შეენიან გარს ყვაეილნი ამ ქართულ სუფრას;
მნათობო მათხედ დაბოწყინვალეებ ვითარ ციალი
შენს სადღეგრძელოს რათ არ დაეღვე შენი ტრფიალი!

კმაჩა სიცოცხლეთ ჩემოვს, ოღონდ მიხხარ ეს სიტყვა:
აჰა ნეჭარი სიცოცხლისა შესუ გეთაყვა;
ტრფობისა ჯილდოთ მომოდენია შენოვს, ეს ხ ლ ი,
ოხ! სადღეგრძელოს რათ არ დაეღვე შენი ტრფიალი!

ნუ ჩიოვ სტრფოვ, ჩემ სისოცხლეთ წამდელ შენ გზადი
წინე მხერალად სიყვარულის ვარ განამზადი,
კრძღეა ემრკ, მომანიჟე წყალობის თვალი,
ოხ! საღეგრძელოს რათ არ დაეღეე 'მენი ტრფილა!
თ. ნ. ვეზიროვი.

2 მაისს 1866 წ. ქ. გორი.

შ ე ი ნ ე ს მ ი ბ ა ძ ე ა .

წარვიდნენ დრონი, სიამოვნებით
რომ მეხეოდნენ გარს მეგობრები.
მკებდნენ ხო ამე მზიბლავის ენათ—
ხაცვლად მიჰქონდათ მათ ჯიღღოები;

წარვიდნენ დრონი, როს სადილებით
მათ ემასპინძლომდი უხვის ვულითა,
რომ ჩემი ჯიბე იყო მათიცა,
როს ესტრფივალეზი სიხარულითა.

წარვიდნენ დრონი, ის ტუბილნი დრონი . . .
მე გავეყარე ჩემს მუხთალს ბედსა,
მე ჩემი ქისა მთლად დამეცალა,
მასთან მოეზყლდი მეგობარებსა.

ერეთ მომავლო ბედნიერს დღესა
ჩემმა მუხთალმა ბედის წერამა,
შემოჰფინტა მე შეგობრები
უწინ ხავესემა ჩემმა ქისამა.

დაერჩი მარტოკა მუხთალს სოფელში;
ალარ მობრუნდენ ის ტკბილნი დრონი,
ნაცვლად ლხინისა მე დამრჩა ზრუნვა:
უნდ ტანჯვით, შფოთვით დაელიო დღენი . . .

ამ გეარს ყოფაში შორით მიმხერენ

დაცინვის სახით შეგობარები,

მიუყუნებენ შორიდგან სახით:

მა ალარ ახსოვთ ჩემი ფულები!

მაგრამ თუ კულაე მათ დაიგულებს

ჩემს ჯიბეებში ოქროს ზხრიალი; —

კვლავ აღფხვნებათ მათ ხარბი სული

კვლავ გახდებან ჩემნი ტფიარლინი.

ესრეთი არის აწ შეგობრობა,

ამას სჩადიან მრავალნი პირნი.

ესისთანა ფულები მათ ეგულებათ

მასთან სწადიან მათ ერთგულება,...

ნ. ა.

1867 წ.

ქალბქი გორი და სასწულთ-მოქმედი ოქონის ღვითის-
მშობლის ხატი.

საბერძნეთის იმპერატორმან რომანოზ მესამემან — სრგი-
რიამან, მეუღლემან დედოფლისა ზოიანსამან, (რომელიცა იყო
მხოლოდ მობილა ასული ბერძენთა იმპერატორისა კონს-
ტანტინე შერვისა, ძსა რომანოზ მეორისა და სიძეობით
მემკიდრე ტახტის მის, კონსტანტინესი და ძმისა მისისა
ეასილისა; რომელთადა და თვისი ანა მიათხოვეს ცოლად
რუსეთის დიდსა მთავარსა ვლადიმირსა, რომელმან, მიიღო
რა ნათლადებაჲ, განანათლა რუსეთიცა ქრისტიანობით),
თხოვით ქართლის დედოფლისა მარიამისათა და შუამდგო-
მელობითა ღრისსა მამისა გიორგი ქათველისა, შაწმინ-
დელისა, მთარგმნელისა, რომელიცა თანა-ჰყევანდა მარიამ
დედოფელსა კონსტანტინოპოლსა (სტამბოლსა), წელსა ჩლბ
(1032), მოსცა ძსა მარიამ დედოფლისსა, საქართველოჲსა
და აფხზეთის მეოც და ათოთხმეტესა მეფესა ბაგრატ მეო-
თხესა, ბერტოვანსა, საქართველოს მეფის გიორგი პირველის
ძსა, ძქაწული თვისი, დეჟაფალი ელენა რომანოზ იმპე-
რატორმან, სხვისა თანა მდიდრულისა, სამეფოჲსა მხითვისა,
მოჰსცა ბაგრატ მეფესა კურატპალატობა, აწიდედი ოქონის
ხატი გორსა, ლურსმანი იესო ქრისტეს გერსა და ხაწილი

ფორლდ-წმინდისა ლეთის-მშობლის საჩუკლისა, ვგრეთვე
დიდი-ღვინაზი, ყოვლად-პატროსანი ფლიმონ თაფისის სა-
ხლობით, წინაპარი ანაურთ გარსეფნოეთ გვარისა, რომ-
მელიც იყო მოძღვარი ელენა დედოფლისა და წარჩინებუ-
ლთა კონსტანტინოპოლის ანაურთაგანი. წინაპარი ფი-
ლიმონ დეკანოზის არიან სტანბოლში გარდმოსულნი მკი-
რე აზილამ, ესე იგი სამხრეთის აზიასა, სამთაეროსა ლუკა-
ონიისა დიდისა ქალკეთ იკონიით (იკონიუმე) რომელსა ბე-
რძენო, ძველს დროს უწოდებდნენ სამხრეთის ანა-
ტოლიასა, შემოხსენებულს. დიდ-შეენიერს ქალაქს იკონიასა
შინა იყო ხატი ლეთის-მშობლსა ფრიად სასწაულთ-მოქმე-
დელ, რომელსაც კაჯრმან ერმან სახელს-სდებ იკონიის ლეთის-
მშობდად, ხოლო მცველად და მსახურად მისსა იყვნენ მღ-
ვდელნი წინაპარი ფლიმონისანი. აწ ესთქეთათ მათ მიზე-
ზესთჳთ, რომელთა გმო ხატი იკონიისა გარდმოსეე-
ნებულთარს კონსტანტინოპოლსა: საბერძნეთის იმპერატორის
ირაკლის დროს, რომესაც მემკვიდრეთ მხმედისათა (ხბლი-
ფათა), წლებთა შორის: კვ - კმ 622 - 640. დაიპყრეს
საბერძნეთის იმპერიის ქციყნანი: ეფვიტე (მისირი), ასირია
და ფინიკია, მაშინ წინაპარი ფლიმონისანი, შეშინებულნი,
რათა არა მიაქციონ ზილწსა ჰსჯულსა მათსა, მოვიდნენ იკო-
ნიილამ, ბრძანებით იმპერატორის ირაკლისათა, და დაე-
სახლნენ ბერძენთა სატახტოს ქალაქსა შინა კონსტანტინო-
პოლს და თან მოასვენეს ხატი იგი იკონიისა, რომელიც
აწ გორის ქალაქს შინა ა ეწენია. ხატი იკონიისა არის ხისა სამ-

კარინა, გაბმული ერთი მეორეზედ რუინის ანჯამებით. შუაზედ არის გამოსატული მაცხოვარი, მარჯვნივ ყოველდ წმინდა ღვთის-მშობელი, ქალწული მარიამ და მარცხნივ წმინდა იოანე ნათლის-მცემელი. ნამდვილი ხატო ღვთს-მშობლის, იუონიის ქალაქადამ მოსვენებული, არის აწინდელი გარის ოქონის ღვთის-მშობელი, რომლის ტძარი არის გარის მიძინების პრინხოდის იკლესია—ოქონა. ხოლო პირი მისი (კოპიო) არის ქალაქს მოსკოვს, გარდასვენებული საქართველოს მეფის ვახტანგ მეექვსის, ლეონის ძისგან, წელსა 1724, პეტრე რუსეთის იმპერატორის დროს. ხატა ზედა ოქონისასა, მეტის სიძველისგან, სახენი აღრა სჩნდნენ, მისთვის წელსა 1856, ნებთა ყოველის მთავარ-მართებლის ნიკოლაოზ მურავიოვისათა და ბრძანებითა აწინდელი პეტერბურღის მიტროპოლიტის ისიდორესითა, შობაცხოველ სახენი ხატისანი წამლით, თვთ, მან მხატვარმან, რომელმაც განაახლა ძველი, ქართული მხატვრობა ტუღლისის სიონის საბოროსა შინა, თავადმა გალიცინმა. ხატო ოქონისა, წელსა 1863, ვერცხლით შეაჭედინა და ოქროს წყლით დაუფერენა, თავისის ხარჯით, აწ გარდაცვალებულმან, ქართულის ენის ღრმად მეცნიერმან, მღვდელმან იესე იაკობის ძემან გარევეანოვმა და ეგუუებოდა ხატის ზურგზედ ესრეთ დაწერაჲ:

სიჩხოით ჩემით, მთარაე და მცაფო,
ესთა მტერთაცა, არაოდესლა ემშიმეი;

შენ მაცხოვრისა ჩემის, ნუგეშეული,
უბრალოს მეშვის შენის, ოხათ მღვინი,
ნათლის-მცემლისაც, ერთავე ხეივანობით.

შესაწირავი ესე, და კინი,
შეიწირენლა, უხუტებრ დამჯილდობებან;
სულით და სორკით, უმურე და ურულოდცა,
განსაცდის შორს ყი, ჩემსგან უკუნმქცეველო,
მყოვარ განგრძობდ წყალობასა შენსა ჩემდამო.

ხოლო ეკლესიის შესაეაღს კარებზედ, ესრეთ:

ოკონის ხატო, პატრეცემულო,
ძველადგან შეფეთა მიერ განდიდებულო;
შენ შეიხად, თაყვანის-ცემულო,
სასწაულთაგან ფრიად განბრწყინებულო,
ვინ შეუძლოს ქებად შენდა; ღმრთივ-მიმადლებულო.

გარნა სოფლისა უხანობამან და ბუნებისა ეალმან, მან აღა-
ნება სცეს, იმის აღსრულებად. გარსევანოვთ წინაპართან
აქრათ გრ.მ.ტა საბერძნეთის იმპერატორისა, დიდის იუს-
ტანიანე პირველისა, ნათესავეთ სებს, წელსა ქრისტესით 520,
უბოძებია გარსევანოვთა წინაპართ თჳს ხატი იკონისა ანუ
აწინდელი ოკონისა, (რომელსა სახელი ეწოდებას ერთისა
მცირის მისგან ოკონისას, სადაც პირველად სვენებულა,

და საპატრიო აზნაურშეიღობა საბერძნეთის ქვეყნისა, მცირეს
აზიასა შინა, ლიდის სათაფროდსა და მამულნიც
მრავალნი მუნვე სამთაფროსა ლადისასა და ლუკაონისას
შინა. შემოხსენებული გრამატა იუსტინიანე კეისრისა, ვითა-
რცა მოგვითხრეს წინაპართ, დაუწევამთ უჩულოთ სპარსთ
(ყიზილბაშებს), სახელოდ: სარდალს ქარიმ ხანს, იმ დროს,
როდესაც სპარსეთის ყაენი ლიდი შახ აბაჰ, წელსა 1916,
მოსრულ-არს ჯარით ქლაქს გორს და დამდგარბ მახლობე-
ლად ქართველთა, ვერაცხოველის ძველს ეკლესიასთან, აღსა-
ოხრებელად ქართლისა და უფრო შესაყობელად ქართველთა
მეფის ლუარსაბისა (მოწამისა), ძისა მეფის გიორგი მათისა;
ლუარსაბ, იმ დროს, იყო იმერეთში, იქაურს გიორგი მეფე-
ესთან. ხატი ოქონისა, დროდამ მეფის ბაგრატ მეოთხისა,
ვიდრე თამარ დედოფლადმდე, იყო მეფის სასახლის ეკლე-
სიასა შინა, ლიდის პატრიოთ, ქლაქს ტულოსს, ისინსა ანუ
აწინდელსა ავლაბარსა შინა; სადაც ცხოვრებდნენ დეკან-
ოზი ხატისა მის ფელომონ და შვილს შკლნი მსნი ჟშმა
უდიდებულესის, სახელოებანის, შტერთა ხედა ძლოც შემოს-
ილის, თვით უძლეველისა და საქართველოს განმანათლებლ-
ისა თამარ დედოფლისა. საყვარული სადგამი და სასაღარო
მის თამარისა, იყო აწინდელი ნაჭარმაყვისს ქლა. მახლობელ
სოფლის კრალეთისა, სახე მრავალ — გვართა ნ და.
რითა და მზიდრი ჰაერთა. იმ ჟშმად გრეს გვარს ქვეით
სოფელი და შენობა არა ყოფილ-იყო და არც კაცი სახ-
ლობილ-იყო. დროსა ერთსა, იყო რა ნაჭარმაყვისა, საქარ-

ველოს დედოფალი თამარ, ასული მეფის გიორგი მესამისა, ბაგრატიონისა, წელსა ჩრპ (1187), მიესმა დედოფლს, ვითარმედ მახლობელად მის სადგომისა არს განშორებული, ღირსი ბერი, სახელთ ათანასე, (ესე ათანასე ბერი იყო დაყუდებული ერთსა ქებასა შინა, ნაპარსა ზედა მტკვარასა, პირისპირ აწინდელი სოფლის ზიდისთავისა; ბერი იგი იყო შვილის შვილის შვილი დეკანოზის ფილიმონისა. მახლობელად ათანასე ბერის სადგომისა, ვიწროდ გარდადიოდნენ ერთსა კლდესა ზედა, შემთხვევით მენიგებულსა, ქმთა ვითარებისგან და დაუდევნელობისგან, შეტბორებულნი მდინარენი: მტკვარი, ღიანჭვი და მეჯუღა, და ამიგამო იყო მსგავსი ტბისა ადგილი. სადაც აწ არს ქალაქი გორი, ვიდრე ს. ხურვალთადმდე იმ ადგილსა, სადაც ათანასე ბერი იყო, დღესაც ათანასე ქებასა უძახიან ქართველნი. ბერის ამის სახილველად წარვიდა ნაქარმაჯვიდამ თვით თამარ მეფე, და იხილა რა იგი, მიიღო კურთხევა ბერისგან, და მასვე დროს იხილა თამარმან, პირისპირ ბერის სადგომისა, ბორცვი ერთი ანუ გორა — კლდე ტყიანი, ტონთიოდ წოდებული, ლახესა და მეჯუღასა შინა, მოყწონა დედოფლსა ადგილი იგი, განაკაფინა ტყე და გარდაჭრეინა ზემოთ-ქმული კლდე, პირისპირ ს. ზიდისთავისა, სადაც მდინარენი ვიწროდ გარდადიოდნენ, და აღამენა გორასა მას ზედა აწინდელი ცხენა გორას და ვკვლესიან თირის კლდისა, სახელსა ზედა რაქონის დეარისმობლოსა; ხოლო დაამენა რა მასვე ჩრპ (1187) წელსა, ქალაქი გორი, აღაშენა პირ-

ირისპირ ციხის ეკლესიისა, მახლობელად მტკერისა, სხებ, შეორე ეკლესიაჲ, ეგრეთვე წითელის თარის კლდისა, თაღადატანილი აგურით და კლდით, სახელსა ზედა ღეთისმშობლის მობისასა, და უწოდა გორის ღეთის მშობლის ეკლესია, (ესე იგი გორს მცველისა და მფარველისა ეკლესია) დედოფალმან თმარ, ახლად აღშენებულსა მისგან ქალაქსა, უწოდა გორი, ესე იგი გორსაზედა აღშენებული და უბრძანა ქართველსა ხალხსა რათა დასახლდნენ მას შინა, გარემოს გორის ღეთისმშობლის ეკლესიისა; ადგილსა, რომელსა ზედანც უბრძანა ერსა დადგომა, დაარქვა ებრძანებანი, რომელსაც დღესაც ეს სახელი ჰქეიან. მისევე, დედოფლისა თამარის დროსა მსცხოვრებდა გორს ძველი, ქართველი აზნაური პეტრე დონაშვილი, ამან აღაშენა არა შორს გორის ღეთისმშობლის ეკლესიისა, სხებ, მცირე ეკლესია თარის კლდითა, სახელსა ზედა ღეთისმშობლის მიძინებისა და მეფეობად ფრიად მცირისა ქამისა, დონაშვილი გარდაიცვალა უმეიოოდ. მისთვის თმარ დედოფალმან, უბრძანა რა ახალი ესე ეკლესია, წელს 1189, ფილიპონის მთამშენალსა, დეკანოზს გარსევანს (იოსებსა), უბრძანა მას, ნებით და კურთხევით ქათალიკოზ — პატრიარხისა, რათა დიდებით დიდებუ იოკონიის ხატი, გარდმოასვენოს ახალს ეკლესიაში, რათა განერცვლდეს ქალაქი და განმრავლდნენ მას შინა მსცხოვრებნი ქართველთ ადვილად გამოთქმისთვის, დაარქვეს ხატს, ნაცვლად იკონიისა, იკონიის ხატი, ხოლო ეკლესიას მისსა უწოდეს იკონიის ხატის საყდარი ანუ იკონა. რადგანც თმარ დედო

ფლამან იუწყა ათანასე ბერისგან, ვითარმედ გორა იგი, ს. და ც
აწმარს ციხედ გორის ყოფილ-იყო ძველთა ბერძენთა და მეომრე
საბერძენეთის იმპერატორის ირაკლის ოდეს ებრძოდა სპარ-
სეთის კელმწიფეს ხოსროს, და ეგრეთვე საქართველოს მეფეთ
არჩილ და მირიანის წინაპართ ხაზინისა და საქუჩუეელის (საომარი
იარაღის) მესანახავი აღგილი; და ესეც, რომელ წინაპართ გარ-
სეფანოვთ აქნდათ მეთუფან ნაბოძები ოქონის ხატი საკუ-
თრებად, რომლის მიზნებისთვის მათ ეპყრათ იგი მოუშორებე-
ლად. მისთვის თამარმან მოიყენა ტფლისიდამ, ფილიპონის
ჩამამავალი დეკანოზი ვარსეგან (იოსებ), ბიძაშვილი
ათანასე ბერის და დაასახლა გორს, ვითარცა წერილ-არს ზე-
მთ, წელს 1187, და ვითარცა აქენდათ საქართველოს მეფეთ,
როგორც გვემოწმებთან მეფეთ გაამატნი და ქართლის ცხო-
ვრება, უბოძა მას ოქონის ხატი აწინდელი და მკელობა ეკ-
ლესიასთა; გორის ღეთის მშობლისა, ოქონის ხატის და ციხი-
სა და მრავალნი ყმანი, მამულნი. ვარსეგან დეკანოზმა უელსა
1189, დააწესა დღესასწაულნი გორის ღეთის-მშობლისა, მესა-
მეს, ხოლო ოქონის ეკლესიის ხატი, მეორედღეს, შემდგომ ბრ-
წყინვალის კრისტეს აღდგომ-სა, იმის მიზნებისთვის, რომელ იმეკ-
ლესიებში ხატნი დაუსვენებიათ ამ დღეებში, თუმც დღესას-
წაულნი ღეთის-მშობლის შობისა და მიძინების მოღვაწე იიფე-
ლი, რვას ევენისთვეს და მეორე, ათ ხუთმეტ მარიამობისთვეში.
იმ დღიდამ დაწესებულნი დღეობანი ორთა მათ ეკლესიას დღესაც
აღესრულებიან, აღდგომის მეორე დღეს, ორშაბათს, ოქონის
ხატში და მესამე დღეს გორის ღეთის-მშობელში, სადაც შეიკრი-

ბეზიან, შრაელის მხრიდან და ნამეტნაედ გორიდან ხალხნი
სხვა და სხვა სარწმუნოებისანი, თაყვანის საცემელად, რომე-
ლინიმე იმათგანი აღსრულებენ ვირგილიასაც (ლამისტეფას) და
უკეთუ სნეული ვინმე შეეაღს და სარწმუნოებით შეევეღრების,
მსწრ ფლ.დ განიკურების ფრიად სახწაულ-მოკმედთა ოქონის
ხატის და გორის ლეთის-მშობლის ხატისგან. გორის ლეთის-მშო-
ბლის ეკლესიას, მგრეყული ჟამთხ ვითარებისგან და სპარ-
სთა, -- ლეკთა და ოსმალოთგან, განაახლა, წელს 1723,
მეფის ვახტანგ მეექვსის, სჯულის მღებელის მოძღვარმან, დე-
კანოზმან იესე გარსევანოვმან და ანუ ახლა კონკიკა (თალი)
მისი კლდით და აგურით. ხოლო ოქონის ხატის ეკლესიას,
ჟამს იოანე მიორიპოლიტის. წელს 1831, კურთხეულით და
ნებთ მისე, მღვდელთაგანით, აღუმენა მღვდელმან იესე გა-
რსევანოვმან ქვითყირის სტოვა (დერეფანი), განუახლა ძველნი:
სამრეკლო და იმრგელოვ გალაგანი ქვითყირით და ეკლესიას
დახურა კრამიტი. ქართლისა და კახეთის ბეფემ ირაკლი მეორ-
ეჟან თემურაზის ძემან, განენახდებოდა რა იგი ბრძოლად ოს-
მლას ხევთქრისა თანა წელს ჩლათ (1769), განაახლა,
გორის ციხის გალაგანი და კონგურები, ეგრეთვე ციხის ეკლესია-
ცა, იმ სახით, როგორათაც დღეს ვხედავთ გორის ციხესა; სადაც
სამუღლ მისსა გაავთებინა ქვითყირის ხაროჯ დიდი, რომელ-
სა შინა ჰყებნდებთ დაჭერილნი ტუსალები და სხვანი მძიმე, სახ-
ელმწიფო და მნამავენი.

აღ. გ ო რ ს ე ვ ა ნ ო ვ ი.

ტოლუბაეობა.

სად არის გამოკვლევა, ანუ გამოკოტხეა, რომ შევიტყუოთ ტოლუბაში ჩვე სიტყვა თუ არა? — მაინც ასე ვიცით, რასაც გავგონებთ და თუ ის გავგონილი თავში მოგვივია, მაშინათვე წაგვრამთ და გავივლით, ასე გვგონია: კარგი საქმე გვიქმნიათო.

— აბა მითხარ ტოლუბაში, ანუ თამადაო, ეს სიტყვა იცი რა არის?—

— არა, არ ვიცი, ტოლუბამის პასუხი.

— მაშ ეს მაინც მითხარი, ქართულად ტოლუბაში რას ნიშნავს?—

— ამხანაგებს თავი.

— სიტყვით სიტყვით აგრე თათრულიდგან, მეგრამ რაც მნიშვნელობა აქვს ქართულში, იმას გკითხამ?—

— რა ექნა არ ვიცი.

— კარგი ქართველი ხარ, არ იცი შენ ქუტყუნის ამბავი, არა ძტსლი და არა ახლი, მაშ ძალიან სხემობ სწავლულებას?—

ამ სიტყუაზედ გაჯავრებით მითხრა.

— რა ხან აგრეა, ახლა მე შენ გკითხამ, მაშ თამადა სადაური გგონია მერ?—

— ჰოო, აბა აგრე არის, თუ შენ მისაყუტოურებ ჩუტნის ქუტყენის ამბის უცოდინობაზე, შენ რატომ აღარ იცი, თამალობა რა სიტყუაა?—

— კარგი შევაბამი პასუხია, უცხო დროს მამასწართ, მაგრამ ესეი უნდა გიხსრათ, რომ ასს მტკია ეკიხე. ბევრი გამოგვითხე, მაგრამ ყუტლამ არ ვიცი, მითხრეს.

— მაშ რახან აგრე არის. ტოლუბამი მაინც გავგარკვეით საიდგან ვის მოუგონია ეს?

— ბატონი ბძანდებო, იმისი ამბაეი ყუტლო კარგათ ვიცი. ერთს ტოლუბამთან შეკონდა მე ეს ლაპარაკი ერთს სადილზედ.

ასე ჩემო ძმაო, დღევანდლამდინ არეიცი, თამადა, საიდგან ვინ მოიგონა? — ტოლუბაში კი რასაკვებლაა. ახი შენ ტოლუბაში, რამთენჯელ დამთერალვართ შენას ბრძანებლობით, მე და შენ ამხანაგები ჩვენს არეულს პურობაში: სამსეს და სამსეს რომ დავცლილით ჩვენს სასმისს, კხუტას წთელს ღვინოს, ერთმანეთის სადღეგძლოს, ოჰ, რა რიგათ გვემეყედებოდა ხოლმე ის იმისთანა სმა, მაგრამ მაინც კიდევ ვაგამლით. რა უნდა ეთქუა მე იმაზედ ამის მტკი, რომ ვინც თვედაპირველ მოიგონა ეს ამასთანა შექცევა, ანუ ის ტოლუბამობა, ანუ ალავერდი და იახმოლ, ახლა გვიგონებთ, მაგრამ ჯერ რომ აქდგან დავიწყეთ, იმ ჩვენი ყმწილი კაცების ლხინიდგან და მასტკან იმ ჩვენი ძეგლი კაფების შექცევიდგან, როგორი ზნეობრთი შექცევა ჰქონიათ ამთ, უფრო დავინახავთ, რომ რა განსხტუება იყო იმ ორს საზ-

ოგადობის შორის? —

ჩემს ყმწკალ კაცობაში, ორს საზოგადოებაში ვიყავი ხოლმე: ძტსლს დანარჩენს საზოგადოებაში და ჩტსნი ყმწკალი კაცობას საზოგადოებაში. როდისაც ძველი კაცები მონდომებდნენ ღბინს გამართვას, უნდა იცოდეთ როგორის კმაყოფილების მხიარულებით შეეცოდნენ ის ძველები, მაგრამ როდისაც ჩვენ ყმწკილ კაცები შევიყრებოდით და საღბინოთ დავსხდებოდით პურობაზე, არც ერთხელ არ მახსოვს, რომ ფხიზლები წამომღგარ ვიყავით სუფრიდგან.

რეყნათ, დიდი ხანია დრო მოვიდა, რომ ყოველი სწორეთ ითქვას, თუ ყოფილი სწორეთ არ ითქვა და პირსს თნობით ვიტყვით, ზნობა არ გავეთდება, ამისგამო უნდა ითქვას რაც სამართლეს მემტსნის და ამისთვის არაფრის შორიდება აღარ უნდა იყოს, არაოდეს.

აბა როგორ არ უნდა ვთქვათ: მ. შ. რა კაცი იყო, ან როგორ წახდინა ჩტსნი მაშინდელი ყმწკილ კაცობა, რომელსაც მეც შემთხტსვა ღქონდა იმის გაცნობა, უფრო პირდაპირ ვთქვათ, ჩემა მახლობლებმა გამაცნეს და ამიტომ მეც ხანდისხან დამპატუებდა ხოლმე, თავის სადიღზე. მივიდოდი იმასთან: ურიასთან არა ურია. ჩემის მახლობლების უფრო პატუვის ცემასათვს.

ის ყოელისფრით სულ სხტა კაცი. ყოველს თავის სისტესტესა ვერაოდეს ვერ ჰტრავდა, ასე წრფელად გვაჩვენებდა თავს, თორემ გულში სხტა იყო. ნეტავი ერთის და ორი-

სათვის ეთქვა, ვინც მცნობება შეხედებოდა, ყუბლას ური-
გებდა თავის სისუსტესა, როგორათაც საბოძკოსა რასმე და
ადგილიც კარგი ჰქონდა იმას ეაჭრებისა. თვით იმისგანით
გამიგონია.

— მინამ ჩემს ცნობს ვეტყუე ჩემს საიდუმლოს, ვჭლე-
ქლებიო.

— კარგი, ერთს უთხარ, ავდენი რაღა არის? პასუხი.

— ისინიც ჩემი მეგობრები არიან, იმათაც უნდა იცო-
დნენ.

რაედენი მეგობრები ჰყვანდა, მაგრამ არაეისი მეგობარი
ქი არ იყო, ამას რასაც შერებოდა, სულ განძრახვით, სტუპ-
ბის გონების გასარყენელად და კადაც მიეხწა საწადელსა.
თუმცა კიდევაც არ ან იმისთანები მაგრამ უფრო მოწან-
წალეს ურიობას თამაშობენ.

ახლა ქცევა იმისი, იმ უფლის მ . მ . . . რომელიც
ძალიან სდევდა დედაკაცებს, ვინც როგორი ყოფილიყო სულ
ერთი იყო იმასთვის და ახალ მოწოდებულ ბაქებიც ებრა-
ლებოდა, გარდა ამებ: ის იყო ენაშტანია, მოუსუსტე-
ბელი, მახლობის გაუტანელი, დიდი პატივისმოყრული,
რომელიც თავისპატივისათვის, არაეის არ დაინდობდა და
სხუანი . . . ყოველს დღესა, ყოველს ღმეს, როდისაც
საქმე არ ექნებოდა ხოლმე, სული შექცევას, ღვინის სმამი
იყო და მარადის ჩუქნი წრფელი ემარწეოდა კაცი გარს
უსხდნენ და რაც უგვანები იყო, იმას ელაპარაკებოდა, იმამი
სწრთეიდა და იმამი ახელოვნებდა. ვინც კარგათ და შანა-

გნად არა სხსრეკა იმის თვსებასა, ეგონებოდა:კაი კაციაო. ასე კარგათ დაინახედა იმას, მაგრამ უფრო ქაბითუბლოდრა სწრფელე ატყუებდა ჩტსნს ყმაწვილს კაცებს, თორემ იმას-თან რო გორ უნდა გაველოთ, თჯონ მეც, მაგრამ მეც უფრო იშვიათად დავიღოდა, ისიც ჩემი მახლობლების თხა-ნიო ხოლმე.

ერთხელ შუადღეზე ცოტა აღრე, ბარათი მამივიდა იმი-საგან: სადილათ მეწვიეო, ლ. . ჩემთან არის, ამ შენმა მახ-ლობელმა ნათესაემაც გიხოვაო. აბა კადიც იმ ლ . . . გულისათვს, ყტპლანი ერთპირად ისე პატრეს გცემდით იმ მ . მ . . : რადგან ის ლ . . . დიდი ოჯახის შვილი იყო და დიდი დამოკიდებულობა ჰქონდა საქართუბლოში, ამიტომ იმას პატრვისცენისათვს, ისიც ისე პატრცემული იყო ყტპლსაგან. გგონია ისინი ყმაწვილობათვე დამკობ-რებული ყოფილიყენენ? -- ის მ . . . იყო გაძქერა ემმაკა. ეს ლ . . . წრფელი გულ-მიმდომი . . ის პარველი იყო მომატყუებელი, ეს მეორე იმას მორჩილებდა.

ამდროებში ის მ . მ . . . ჩტსაზე მოახლოვოთ იდგა, რო ზელსამე ყზარს სახლში. ის დალოცვილი ლ . . . იმის დიდი მეგობარი, ასეთი მეგობარი იყო, რომ გულწ-რფელი წავედი იმ ჩემს მახლობელის ნათესავისას და იმის პატრისცემისათვს, დავსხედით სადილათ, მოვეყვეთ ღვინის სმა-სა, პატარახანს უკან გაუცხებლდა ღე ნით თავი, მაჰყვა და ბევრი სპარსელების ამბავი გვიანბო, რომელიც კარგათ იყო დახელოვნებული სპარსულს და თათრულს ენაში, რუსულ-

მი და ქართულშიაც კარგათ, მგრამ მამატებუ აღ სომხური იმისი იყო.

რა ბოლოდროს მეტად გაუხეხლდა ღვინით თავი, მოჰყვა თავის ხასიათებს და რამდენი რაები ილაპარაკა სულ გარყენლობისა. მეც კარგათ მკლენებულმა, აღარ ვზოგე სიტყუა:

— მგდენი საქმე და ამბავი ვკადრება მენა-ამდენს პატონანს კაცებს იცნობ საქართველოსას და განუმორგელად იმათში ხარ, უნდა შენც ისეთს პატივს სცემდე ამათ, როგორც ესენი მენ.

ღვინომ უყო თორემ ამას არ იტყოდა. აი იმ მ . მ . . . პასუხი.

— რა ვქნა ჩემი ბრალი არ არის, ვისთანაც ვარ, მის ასე უნდა, იმას ასე იამება, იმისი თვისება ეს არის. მე იმისთვის შემოვიცნია იმათ ერთგულებაზე, ამისთვის რომ სულ რაცა მაქტუ იმისგნით, ის არის დიდი სოედაგარი და მე იმისი მოეჭრე დანარჩენი სხტა იმან იცის რისთვისაც შერება ამას, ის ჩემი საქმე არ არის

ეს ჩემი თქვა დიდათ დამიმადლა ლ . . . მგრამ ჩაის შემდგომ, მაინც იმას აედევნა და იმას გაჰყვა. მეც ჩემი სახლისკენ წამოველ. პირველად მე, რომ მ . მ . . . გავიციან, იმის მეს.მე დღეზედ, ბევრი სტუმრები ჰყვანდა სულ ყმაწვილკაცობა და მეც იქ ვიყავ მიწვეული, რომელსაც იმ თავის სტუმრობაში, პირტულათვე სადღეზედ აი რა თქტა:

— ის ძველი ქართველური, თავის სშელობა აღარ უნდა იყოს, უნდა მიიზალოს, მაგით ჩვენ ვერც შევქცევით და ვერც დავინახოთ ესემათ რიგიანათ. მე კარგი რამ მომავონია ჩვენი შექცევისათვის, ჩვენ ამოვირჩიოთ ერთი პირუტლი თა-ვი და იმას დავარქვათ: ტოლუბაში, თავის ერთის თანამე-შწითა. ის ტოლუბაში მოჰყვეს და ყველას სადღეგძელო ამ წესით დალიოს, სამსე სამსე და როდისაც დაიწყოს, ჯერ სასმისი ასე უნდა აავსოს რომ პირამდისინ ლელიებ-დეს, მას უკან იმ ტოლუბაშის გვერდით ვინც იჯდეს, იმ-ას უთხრას: ალავერდი! (ღმერთმან მოგცეს.) იმანაც უპასუხოს: იახშილ. (კარგი გზა.) ესე უნდა დაიცალოს ვისიც სურს: შენი სადღეგძელო იყოს. შემდეგ ასწი-ოს და ის დენით სამსე სასმელი ასე უნდა დაცა-ლოს რაც დენია იმაში, რომ ერთი ბეწო დენო არ გაუშოს შიგა. როცა სულ დაღვეს, თავის ხელითვე ის სასმისი, ისევე უნდა ისე აავსოს, როგორც თვითონ ჰქონდა სამსე და თავის გუტრდით მჯდომსა მისცეს, ვისაც უთხრა ალავერდი. რომელმანცა იმანაც ისე უნდა დალიოს, იმ წე-სით, როგორც ტოლუბაშია და თავის გვერდით ვინც რომა ზის, იმანაც ისე დააღვეინოს, როგორც თვითონ და-ლია. ერთის სიტყვით, ერთიერთმანეთს ასე უნდა დააღვეინონ ასე ჩარგებით იმ წესით, როგორც ტოლუბაში დაიწყებს. ამ ერთის სდღეგძელოს, რომ გავათავებთ, მასუკან მოჰყუტეს ტოლუბაში, ვისიც უნდა იმ ს სადღეგძელო დალიოს ისევე იმ რიგით, მაგრამ არავის სადღეგძელო არ დაავდოს,

ყუბლას საღვთო უნდა დალოს ის ამის მოვლენა და რასაკერ-
ვლია. ამ წესით, ისე დარიგებით, სხვებც ასე დალევინ.

ეს რომ გაათავა, ყუბლამ ერთპირად დაიძახეს.

— კარგი იქნება კარგი.

ოპქარტუტულო გუდწრფელობაე, რა ჩელი რამა-
ხარ, მალე მოსატყუებლო. მერე კალეე ერთპირად ტო-
ლუბაში და იმისი თანა შემწე ამოირჩიეს, მაგრამ ერთმა ჰკი-
თხა იმ მ. მ.,

— მაგ ტოლუბაშს, რად თ უნდა შემწე?

— თანამემწე იმისათვის უნდა, რომ თვალ-ყური ეჭირ-
ოს, რიგიანთ სენა ყველამ. ან სასმისიდან ლენო არ
დადვარონ და ან სასმისში ცოტა ლენო რომ დაგდონ
უნდა თანამემწემ დაიძახოს: ქობასი ვარ. (მითამ ქობა დაა-
გდო, არ დაკერა, ესე რგი: არ დილია. თათრულია.)
ამხედ ყველამ ერთად უმღერონ: ქობასი ვარ, ქობასი ვარ,
რამდენჯერმე. თუ ამ დამღერაზედ სულ ერთიან დალევს და
დაწრეტს, ზომ კარგი, თუ არა და ტოლუბაშის ვალია.
რომ ძლით იყოს თუნებით დალევინოს, მეუძლიან მტრა-
ფი მეორეთაჲ დალევინოს და თუნებაეს შესამეც. ტოლ-
უბაშსა ყოველი ძალა ექნება, მინამ ლხინში ვიშყოვე-
ბით.

ყველამ მოწონეს და ამ ზევით თქმულის წესით მოჰყ-
ენენ. სმასა აბა ასე არი, ბევრჯელ ცუდი უფრო მოს-
წონს კაცსა, მანამ პატიოსნება. ეს სულ გარყენამ იცის.
სადაც იმ სმაში და იმ ლხინში, საზანდრები თარქიანურხედ

დამღეროდნენ და დაირა დამპლატო მათ მასღვედა, როგორც იცით. იმ დროს ბედნიერი ვიყავ, რომ ცოტა თ ავანთმყოფობდი და ღვინოს არა ვსვავდი, რომელმანც, ამ რიგათ: რადგან ავანტყოფას ვსა, ამას ღვინო აღარ უნდა დავალევი-ნოთ, თარხანიაო. ამ სიტყვაზედ ერთიანათ დაიძახეს: თარხანია, თარხანია!

მართლად თუ ოდესმე სვინდისიანი ტოლუბაში შეგვხვდებო-და, მგვამ ძველთ, თუოონაც ზომიერათ სვამდა და ამხა-ნაგებსაც ზომიერათ ასმევდა, თუ არა და უთუოთ უნდა დამთვრალ ვიყავით.

მე რომ იმდროს ღვინოს არა ვსვამდი, მერეთ იმათ დაუწყევ ყურება: ბოლოს ისინი სიმთვრალითა ღვინოს ვეღარ სუამდნენ, ისე ყვირილ ღრიალი ჰქონდათ, ზოგი რას ამბო-ბდა და ზოგი რას იძხდა, ერმანეთის ვეღარა გავგ-ებოდბთრა და სზანდოებსაც აღარ აულოდნენ, ემღერათ რამე, მგვამ ზოგი ერთიკი მშვიდობიანათ იყენენ და მშვიდობ-ანათ ლაპარაკობდნენ, ანუ უფრო სწორეთა ვთქუთ, ლუ-ლლუდებდნენ და ამათაცკი რიგიანათ არ ვსმოდათ ერთმანე-თისა. ის მ . გ . ამით სარგებლობდა, რომ ხან ერთს მი-უჯდებოდა გუბრდით, ხან მყორეს და რაც უარესი იყო გარყენილობისა, იმაზედ ელაპარაკებოდა.

ბოლოდროს საღამოჯამზედ ჩაის შემდგომ დაეიშალენით, მგვამ პარბაციოთკი არაეინ არ წამოსულა იქადგან და არცა-რავის ქუთა დაუკარგავს. მგონია ეს საქართუბლოს ღვინის თვისებაა?

ასე ბატონო ტოლუბაშო, ისტორიას ნურას მიაჩემებთ, აი საიდგან შემოდებულია ეს სიტყვა: ტოლუბაში, აღავერდი და იახშიოლ, რომელმაც იმ მ . მ . . . ამ მიჯნით და იმისგან დაიწყო საქართველოში ღვინის მსმელობა, სადაც მეც ბევრჯერ ვყოფილვარ იმათში, მეგობრობისა და ამხანაგობის გულისათვის, რომლებსაც დღევანდლამდინ მოსდევთ, ის ნაკრავი ნალი ქართველებსა, არა ცოტას, დიხ ბევრსა და ამასთან ზნეობის გაფუჭება.

რაც ტოლუბაშობისა, ანუ აღავერდობისა და ანუ იახშიოლისა აქ ითქვა, თვთ ჩემი თანადასწრებით ასე იყო, მაგრამ იმ თამადობისა, სულ არა ვიცოდი რა, რაც პირტსლად მე ცისკარში წაეკითხე, იმის მეტათ.

ესენი ხომ ასე ითქვა, ახლა თავის მსმელობათა შექცევა გაიგონოთ ჩემნი მამაპაპებისა როგორი ყოფილა? —

დაიწყო ჩემნი ძუსლი ქართველების პურობა. ნახევარ სათისა, თუ ცოტა მეტნაკლების, სადილის წინ შიყ რინე ყუსლანი საუცხოვოთ დაფენილს სასტუმროს სახლში, სადაც ყუსლა თავ-თავის ღირსეულს ადგილს დასხდნენ მოკვილი, მოჰყენენ და დაიწყეს საუბრობა, ძუსლი ამბები. ჯერ ამითი გაატარეს დრო, მას უკან წყალით სავსე ალთათა ტაშკით მოატარეს მოსამსახურეთ და სუბუქათ ხელი დაიბანეს ყველამ, მერე სრული სადილი გაიშალა გძელს განიერს ყალანქრის სუფრაზედ, რომელზედაც სხვა და სხვა ვერცხლის სურები შუა სუფრაში ვაბმწყრიეს

კახურა წითელის ღვინით სავსე. დიდრონი ვერცხლის სანაჟურები შუა სუფრაში ჩაიდგეს ორი თუ სამი, ვერცხლის აზარფეშები და თასები მიმოზნეულსავეით დააწყეს აქა-იქ.

ვერცხლის მოჭედილი ბზის კახები და ვერცხლითვე მოჭედილი სხტა და სხტა ფერის ხის კულები მიზოარიგეს აქა-იქ და ამასთან მოთეთრო ყანწები ვერცხლით მოჭედილები ზედ დაყარეს, ორი ქარესავეით ყვითელი დიდრონი ჯიხვის ყანწები მოიტანეს; ერთი სუფრის თავ დადეს, მეორეც იმისტოლა, ბოლოს, რომელშიაც ნახევარ თუნგი მეტი ღვინო ჩაისხმოდა, ამ დროს ერთი ოქროს აზარფეშაც მოიტანეს, რომელიც პირველი იყო, იმას წინ მოართვეს. იქნება გეგონათ კოვზები და დანა-ჩანგლები არ იქნებოდათ, არა, ისიც იყო, რასაც ამას ეწერ, ახალი შემოსული დრო წარმოიდგინეთ საქართველოში.

ყოველი ესენი ლამაზად რომ გააწყეს სუფრაზე, მურასლაეამები და გამტკიცული მრგვალი პურები ყველას სათვთოდ მოუტანეს, ამასთან დახატულის ხონჩებით სხტა და სხტა საქმლები ჩაურიგეს და ყტცლას თავ-თავისად ჩაუწყვირეს წინა. მგონია თვთოს ათ-ათა მეტი რიგი საქმელი ედგათ, მლამია, მჟაეისა, წენანი, ცივები და შემწვრება, ეს ის ნამანი იყო: მიირთვით, რომელიც გინდათო. კოვზი და დანა ჩანგალი ხელუხლებელი დარჩით, ისეე მამა-პაპურს დაუბრუნდნენ.

რაოდენიმე საქმელის ლუკმის შემდგომ, ვისაც რომლის სასმელის სურდა იმითი მიართვეს ღვინო: ზოგს აზარფეშით,

ზოგს წვრილის ყანწით, ანუ ვისაც რომლით სურდათ იმა-
თი, მარამ რომლისაც რაოდენი უნდოდათ ეგოდენსა დაუ-
სხმიდნენ და თუ დარჩებოდათ ღვინო რაჟე იმას სანაჟუ-
რეში დაჟურაედა მოსამსახურე, მისთვის რომ იქნება იმ სა-
სმისით მოეთაოვა ვისმეს და უზღვლობა იქნებოდა ნადგომს
ღვინოზე, კიდეც ღვინო დაესათ, ის სანაჟურეები იმისთვის
იყო. რამდენიმე სურის მოსამსახურენი კარგის ტანისამ ასით
ფეხებზე ჭრელი წინდა ჩაცმულები უცხოთ იხსახურებოდნენ
და რაც დარბაისელთ სურდათ, იმას შეცქეროდნენ, იმათ
ნებას აღასრულებდნენ, ანუ რომელს საჭმელს მოითხოვედ-
ნენ, იმას მიართმევდნენ წინა და სხუას აქეთ გადმოსდგამ-
დნენ, იქნება მეორეთ მოეთხოვათ.

მიმომსეღელი ანუ მიმო წამღებელი მოსამსახურეები,
ისინი კიდეც სხუანი იყენენ.

მგონია თქუტსნც იცოდეთ. — როდესაც პირველად ღვი-
ნოს დაღვედნენ, დაღვეამდინ ხელში დაჟერდნენ ღვინის
სასმის ღვინით და ამ გვართ დაილოცებოდნენ: დაღება
ღმერთსა, ღმერთო გაუმარჯვე. ვინც პირველი გუმა იქნე-
ბოდა, ჯერ იმისას იტყოდნენ, მერე, იქ მსხდომელო დარ-
ბაისელთ. თუ ღვდილიც უჯდებოდათ, იმისკენ: შენდობა
მამაო. და ღვდილიც: მენდობილი იყენეთ, ღმერთმა გაკუ-
რთხოსთ და მას უკან დაღვედნენ.

მოჰყენენ ღვინს და მხიარულებას. მართლთა ერთმანეთს
საჩხვლეტს ეტყოდნენ რასმე, სულ ერთმანეთს ეთავზებოდ-
ნენ, ერთმანეთს თავზით ელაღებოდნენ, ერთმანეთს არ ვა-

წყენინოთ რაო. ამაში თავის მსმელი ამოაჩივს, რომელ-
მაც კახა მოიხზოვა: ეს სასმისი ყველზე ადრე შემოდ-
ბულია საქართველოში, ამათი უფრო მიამებაო. დაახმევიან
ოტა ღვინო და ვინც პირველი ღრესული გვამი იყო.
ამ დროს მომღერალთა, მრავალჭამიერ წარსტყეს საცელე-
სიოს გალობითა. ეს რომ გათავდა, თავის მსმელმა, ის
ოტა ღვინო დაცალა, მეტე წამოდგა, ერთს მართებულს
გჭამთან გადვიდა და დაცლილი კახა მიუტანა, ისიც ზეზე
წამოდგა, ის კახა გაშროთო, ერთმანეთს გადაეხვევნენ და
ძმურად დაჰკოცნეს. თავის მსმელი, თავის მზარეს-აქეთ გა-
დმოვიდა. ის თავის ადგილს დაჯდა. ამან ვერცხლის თასი
მოითხოვა, მოსამსახურემ მიაჩუვა, მინამ ღვინოს დაუჩამდა,
ჩუბნი სოფლიური საქართველოს სიმღერა დაიძახებ მომღე-
რლებმა; ყველამ ერთიანად ბანა მისცეს, იმ საუკხოვოს
თქმას მოძახილს და ერთიანი ესე შეწყობილი ხმა, სასი-
ამონოდ გამოდიოდა, საუკეთესო მომღერლებს ყველა ბო-
ლოზედ დაისხამდნენ და ისინი იმღეროდნენ, რადგანც და-
რბანისეთ აღარ შემეწნოდათ სიმღერა, თვნიერ ბანის მი-
ღვენა.

მეორემ ღვინო რომ დაახმევიანა თაზე, როგორღაც
გახდა, მომატებული მოუვიდა თავის ნებზედ, ეს იმის-
თვის სულ ერთი იყო, იმ პირველი გვამის სადღეგძლო,
მრავალჭამიერი აღარ წარსტყეს მომღერალთა, რადგან
აღარ იყო რიგი ამისთანა შექცევაში, ერთი მრავალჭამიერის
მეტი და ერთი სიმღერის მეტი კიდევ ეთქვანთ, მინამ გაა-

თავებდნენ, ვისიც დაიწყეს ამნაც დაძახა ღმერთმა გა-
დღეგძელოსთ, თქვენ სადღეგძელოს გახლებიო. რასაკვი-
რეელია იმანაც მადლობა გადუხადა, შაგრამ სადღეგძელო, ამ
უმღრალს დროსა სიაშოვნის საუბრით ატარებდნენ, ხანდი-
სხან ზდილობიანს ლლობას გაუჩვენდნენ, ცოტას ხანობით.
ამ მეორემ, იმ პირველას გუჟამს სადღეგძელო რომ და-
ლოა, ღვინო დაჩხა თასში, ის ნაჩხენი თასით მოსამსახუ-
რეს მასცა, იმანაც დაანაჟურა სანაჟურგში. მერე მოიტა-
ნა, ისევ მოართვა, ესეც ფეხზე წამოდგა და ერთს რომე-
ლსამე დარბაისელს გადუჟანა. ისიც ზეზე ადგა, მარდთ,
რომლებიც ეგრეთ ერთმანეთს გადაეხვივნენ ძმურათ. მას
უკან ცარიელი თასი გამოართვა. შემდეგ ეს თავის ადგილს
გადაჟოვდა, დაჯდა, ისიც თავის ადგილს, თასი სუფრას და-
დვა, მაგიერი კულა მოათხოვა, სადაც კულის რაედენიმე
პატარა ვერცხლის აბრებიც იყო მოტანილი სუფრაზე, ერთი
ძაბრიანი კულა. მერეთ სურით ღვინო მოიტანა და წანწ-
კარით ჩამოუშვა წვრილ-წვრილად გაფრთხილებით, უეცრად
არ გადმოხულ იყო კულიდგან, რადგან კულის ჩქსულება
ის არის, რომ თუ არ გაუფრთხილდა, უთუოთ გადმოი-
ღვრება.

რალა გავაგძელო, სულ ამ რიგათა სუტს სადღეგძელო
ვისაც რის სასმისით სურდა იმათ, ასე და ამ წესით შეეცნენ:
ტკბილად, ღამშედებით, თავებით, სიყუარულით და საამოს
ძმობით.

პირტყლის გუჟამს სადღეგძელოს რომ მოჩხნენ და იმანაც

მადლობა გადუხ და ყუტლას: მადლობელს გახლავით ბ ტ-
ონებო, ჩვენი საყვარულიანი ძიობა გნუყრელი იყოს მარა-
დას. ამან რომ ასწია დასაღვეად, ამ დროს მომდერალთ
დაძხეს ეგრეთვე საეკლესიოს გალობით: „მადლობელი ვარ „
ამს მეშდგომ სხუტუბის სადღეგდელი ღაიწყეს და იმ წესით
შეასრულეს ყუტლასი, სხვა და სხვა სიმღერით და სხვა და
სხვა მრავალქმიერის ხმითა (*) თავის მადლობითურთ. ძტსლს
ამუებს ხომ ანგარაში არა ჰქონდა, რომღენი ილაპარა-
კეს სულ ერთი ერთმანეთზედ უკეთესი.

როდესაც საღილი გაათავეს, მოსაშახურეთა მოკალუღი
სპილენძის ტაშტები და აღთ ფები ნელთბილი წყლით
სამხე მოიტანეს და დაჩოქილებმა მარანდულის საპნით დააბ-
ანინეს ყუტლას რიგზედ, მაგრამ თეთრის საღფეთტკით კი გა-
იმშრალეს, ეს კნახე ევროპიული იმთი, სხვაკი არაფერი,
მაგრამ საღილის ხელცახოცები რომღებზედაც ხელებს შვი-
წმენდენ ხოლმე, ის კი ქონდათ დასაღილათ სადაც წაფიღო-
დნენ, ბრეს წაღებინებდნენ თნა და საღ ღზე მიართმევდნენ,
ხელების გასაწმენდათ, სადაც წასულიყენენ, ყველგან.

პირველად რუსებს გადშოსელის დროს საქართველოში —
საქართველოს თავადებს: საღილი გაუკეთა რუსის ღენერალმა
კრონიღმა და დაჰპატჟა ისინი. როდესაც იმისსახლისკარებთან,

იმთ...

(*) საეკლესიო სმის გარდა მრავალქმიერისა, სხვა სოფლიურის სმე-
ზიგ ზრის ამსუკ გაკეთებული და უკეთესი; მკონია გარეული სმა
იყოს. —

შიგანდნენ, ერთი თავადი შეილი მობრუნდა და თავის მოსამსახურეს დაუძახა:

— ბოლო დამაფიწყდა, სადილის ხელცახოცი მომიტანე, ხელები შევიწმინდო ზედა.

— კაცო მენი ხელცახოცი საჭარო აღარ არის, იქ სტოლზედ ყველა იქნება. აქეთ იქიდგან გაცინებით უთხრეს, რომელმაც მეც ამისათვის დაეწერე ეს აქ. იმათი სადილის შემდგომ, კიდევ ცოტათ ისაუბრეს, მასუკან ზოგი მუთაქაზე მიწვა, დაიძანა, ზოგი დორზედ და ზოგნი კი ისევ საუბრობდნენ, მაგრამ დაბლის ხმითა. ისინი არ გავადვიდითო. შავთენი არავის არ ეძანა, ჩქარა გაიღვიძეს და ისევ ლაპარაკს შეუდგნენ. საღამო უამამდისინ ასე გაატარეს დრო, მერე ჩაი (*) მოიტანეს, დალიეს, ბოლოს დაიმაღნენ და ყველანი თავ-თავისას წავიდნენ.

ასე და ამ გუბარბთ იყო იმ ძუძულების შექცევბ და ჩუქნი ყმაწვილი კბკებისა კი ისე, როგორც ზეით გაიგონეთ, სადაც ბევრი ჩხუბებიც მიწახამს იმათში და თვთონ მეც გადახედვიბ.

ეს სულ მ . მ . . . შემოგვიდენა ჩუქნი ყმაწვილი აცების წასახდენათ. იმისი და იმის დიდი სოცდბგრის მბდლობელნი უნდა ვიყვნეთ ყველანი.

ესეც შესანიშნავიბ რომ იმ დბრბბისლებს, ის დიდრონი

(*) ეს ჩაიბ შემოდება ევროპიული ან ანის.

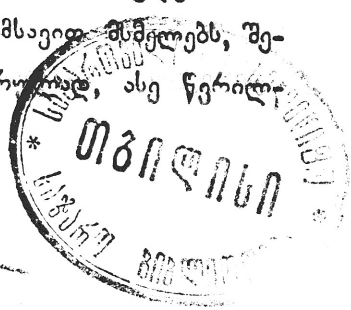
ჯიხვის ყანწები არაეის არ დაუღევია, სუფრის დასაშვენებლად ეწყო გნა არაეის არ მეძლო დაელია, მაგრამ ეინ იკდრებდა მომ ტიპულის ღვინის დაღევას — ბი რომელს შემთხვევაში იკოდენ თავის ვამოდება ღვინის მსმელობაზედ, ისიც იმათ, ვისაც შეძლოთ და ვისაც არა, რომელი დაბტანდა ძალას: დღიე თორემ თავზე დაგასხამო. ის ჩუქნი ძეძლი ქართველები, ეინცკი შეიძლება, ამ ორს შემთხვევაში იკოდენ ღვინის მსმელობა; ერთი ქორწილი და მკორც კიწში, რომ შევიდოდენ მაშინ, მაგრამ მაინც კიღეე აუჩქარებით იყო ხოლმე იმათში სმა ამ რიგთ, ხან ვამოშვებით, რომლებიცა თან იძღვრიდენ და თან წერილ წერილად სებადენ, ასე რომ თუ სადილზე დასხდებოდენ, საღმომდინ ისხდენ და თუ ვახშამზე, ბევრჯელ კარგათ გათენებდენ

მაინდელმა ეთმ. ყმაწვილმა კაცმა, ჰკითხა, ერთს მართებულს ძელს ქართველსა, კარგს ღვინის მსმელსა, ჩემს ყმაწვილობაში.

— დიდს სმაში, რა ერთი ღვინო შეგიძლიანთ დალოთ?

პასუხი. — პირველს ღამეს ვახშამთ დამსხდარვართ ქორწილში, მინამ ბზე ამოვიდოდა დიდრონის ჯიხვებით ესებადით, წერილ-წერილად და აუჩქარებლიე, სადაც ჩვენებური სიძლერება ბევრი იყო და დამშვიდებული მზიარულება რომელთაც მეც და ჩემს ამხანაგებსაც, ჩემსაეიდ მსმელებს, შეგვისჩულებია, თითო ჩაფი. ასე მზიარულებად, ასე წერილ

8

წერილად ისე დიდხანს, რომ გეხვამს, თან მოგვიწყობია და თან იედენი ღვინო იმისთვის დაგვიღვევია, თორემ ერთს მოკლე სადილზე, როგორ შევიძლებდით იმდენ ღვინის დალევას? იმდენის ღვინის დალევას, ენ მიჰყვება ხშირად, თუ არ იშვიათათ, ანუ ვისაც თუ არ შეუძლიან ენ დაატანს ძალას: დილიყო. დიდი სიჭკვილია და უზღველობა. აი ჩუბნი ძველი ქართველების ჩვეულება ეს არისო.

ახლა ჯვარის დაწერის შემდგომ, — იმის მდგომარეობა ეთქვათ აქა. იმის შემდეგ, მოსამსახურემ მოხსენა: ვახშამი ინებეო. კაცნი წამოვიდნენ ცალკე, დასხდნენ და ქალები ცალკე.

ვისაც მსმელობა შეეძლო ორად გაიყვნენ, ერთი ერთს მხარეს დასხდნენ, მეორე იმათ პირდაპირ და ვისაც არ შეეძლო, იმე არ უნდოდათ დაელიათ, ისანი ცალკე დასხდნენ. მოსამსახურეთაც ვახშამი გაშალეს. რადენსამე ლუქმის შემდეგ მოსახურემ ღვინო ჩამოგეიტარა ვერცხლის მხარეთებთა და ვისაც პირველად მიართევს, იმან დაიძახა:

— ეჯიბო, მეფეს გაუმარჯოს. მეფე პირველს ადგოს იჯლა გვირგვინით და ეჯიბი გეკრათ უჯდა.

ერთხმად. — გაუმარჯოს!

ახლა ეჯიბი. — თქვენც გაგიმარჯოთ.

ეჯიბისა რაღა აღვიწეროთ, თუბნეც იცით იმისი ვალი და წესი, მხოლოდ ისევე ღვინის მსმელობისა გვიგონოთ.

პირველი აზარტემის ღვინის დალევის შემდეგ, ორი დი-

დი ჯიხვი მოიტანეს, ერთი ერთმა მხარემ აიღო, მეორე მეორემ მხარემ და ვინც პირველს ადგალს ისხდნენ ერთმანეთის მოპირდაპირნი, იმათ ჯიხვები აავსეს ღვინითა და ამასთან ფეხებდაც წამოდგნენ, ამ სიტყვით:

— ეჯობო, მეფის სადღეგძელოს გიანლებით, ღმერთმა ადღეგძელოს მეფე.

კიდევ ერთ პირად—ადღეგძელოს...

ახლა ეჯიბი.—თქუანც გადღეგძელოსთ.

ამ დროს მომღერალნი მოვიდნენ, მეფეს წინ დაიჩოქეს და მრავალჯე მიერ წირსთქცეს. ამ დროსვე მოპირდაპირეთაც ჯიხვები მოიღეს და რაოდენიმე ღვინო დალეს. აქ დაჩოქელთ მომღერალთ, ჩვენებური სიმღერა დაიძახეს,—სიმღერა დრომ გაათავეს; მომღერლები გადმოვიდნენ თავის ადგილისკენ და ვისაც ჯიხვები ეჭირათ ღვინით, ისინიც იქვე დასხდნენ.

შეჟნა ლხინი, მღერა და ერთი ერთმანეთისაგან სიმღერების ჩამართმევს; ხან აქეთ და ხან იქით, სადაც შიგა და შიგ ყაწველკაცები ისხდნენ იმათგან 'უღ სხტა და სხტა სიმღერა. ამაში მოპირდაპირეთაც ჯიხვები დაცალეს, მასუკან ერთი მეორე მხარეს გადადეს; მეორისა პირველს მხარეს გადმოვიდა და ვისაც რომელთან უნდოდა მისვლა, იმას მიუტნა ჯიხვი, ეგრეთ ძიობის დაკონითა, რომლითაც სხებთაც ამ სახით და ამ გეარად დალიეს.

მეფეს სადღეგძელოს მარჩენ, დედოფლის სადღეგძელოს რომ ჩამოირიგეს, მეფე წაიყვანეს ქალებისკენ, სადაც დედო-

ფალი პირველს ადგის იჯდა, მიიყენეს და იმის გვერ-
დით დასვეს მეფის პატრიარქისათვის ყველანი იქმდისინ
მიჰყენენ, მაყრულის სიმღერითა, მერე გამოტრილდნენ და
თავ-თავის ადგილსვე დასდნენ, რომელთაცა ისევ მოილხი-
ნეს ეგრეთ წაიდა ეს შექცევა, გულ გახსნილის მოლხენი-
თა, რომ იქ იმათში, უმანყოების მეტა სხუა ღვარძლი არა
იყორა. შექცევით, არც დაღალულან და არც არაინ იქა-
დგან წასულან დასაძანათ, ახლავი შევეამოკლოთ ეს ამბავი
და მოლხინეთა, რომლებსაც გაუთქნდათ და მხემაც ამოყო თავი
გორას იქით, ამათაც ერთმანეთს დაუკრეს: თუთომ ხუთ-ხუ-
თი ნახევარ თუნგიანი ჯიხვი დაელოთ, კარგი გვეყო ამას-
თან ფეხებდაც წამოდგნენ, დამშვიდებულნი, ერთმანეთის მა-
დრიელნი. საიდგანაც კარზე გამოვიდნენ, იქ კმა საყოფელი
ფერხული დააბეს ახალს ამოსულს მზეს ქვეშე, და შემდგომ
ჩაიცი ჩამოურიგეს მოსამსახურეთა.

დაიჯერეთ არაინს არ ეტყობოდა მომტეხული ღვინის
დაღვეა, სადაც ჩემს სიყვარულში ამ დროს მეც ქვიყუ-
ამ ამბისთვის ტოლუბაში მადლომელი დარჩა ჩემი.

თ. ალ. ვახ. ძე, ორბელიანი.

11-ს ნოემბერს 1863სა წელსა.

ქ. ტ. ფ. ი. ს. ს.

— რუსეთითგან იწერებინან, რომ პეტერბურღში და მოსკოვში რამდენიმე დღის განმავლობაში სამანელი ყინვები ყოფილა, — ამ ყინვებისაგან უფრო შეიწროდნენ ქუჩრები. კელმწიფას ძკებმან, დიდი შემწეობა აღმოუჩინეს ამ ხალხს, — იმ თაბდა-ნება იყო, რომ ვინცა ვინ მივიდოდა სასახლეში, მიეცათ ბამლულები, ტფილი ჩექმები და ამასთანავე ცხელ ცხელი ჩაი. ხალხი მიდიოდა ყოველ დღე ბლომათ, და სავსე იყო ოთახები, სადაკ ურიგებდნენ აგრეთვე ტფულ ტან-ს-ც-მელს.

— მოსკოვში ცეცხლი წაეიდა ერთს რეფორმატების ცკლესიას, სამინელის ყინვებს დროს, ეს ეკლესია დამჯდ რია ოთხიათას თუმნათ. ზარალი მიეცა ამ დწვით ცკლესიას სამი ათას თუმნამდინ. — პეტერბურღში იმ გვარავე ყინვები იყო, როგორც მოსკოვში, ასე სწკრს ერთი რუსეთის გზითი. მოსკოვში ბევრნი გამემდნენ ყინვებისაგან. დ მათ, რომელს ქუჩებშიაც მრავალი ხალხი დადოდა და ირყოდა, იმ ქუჩებში ერთს სულს ვერ ნახედაკაცი გამლელს, და თუ ქუჩითგან შემოისმოდა სახლში ყვირილის ხმა გამლ ლისა, რომელიცა ყინვისაგან შემდებოდა, ვერაჲინ ვერა ბედავდა გარეთ გასულას რომ მიეცა შემწეობა. უფრო მომეტებუ-

ლად შეწუხდა დაბალი ხალხი და ყინვით ავთამყოფობაც იმათში უფრო მალე ეხილადება. საავთყოფობებში აღარ არის აღზგი, რომ შებუბროს იავი ყინვისაგან ავთ მყოფმა. იმდენი ავთ მყოფები არიან, რამ ერთს საავთ-მყოფობში, სადაც რვა კრაოტი იღვა, მეტი ვზა არ იყო, ოცის სულისათვს კიდენ უნდა მო მატებინათ, რომელთაცა არა ჰქონდათ თავის შე აფარებელი და იყენენ სილარიბისაგან ტიტვილ-შიმვილნი.

— აი კიდენ რას იწერებან რუსეთთან: კელმწოფა ცესარენამ დიდმა მთავრინამ მარიამ თეოდორეს ასულმან, მიილო კელმწოფე იმპერატორისაგან წმინდა უფლება, მაუწოდოს ყოველთა ქვეშევრდომთა მრთელს რუსეთში, რომ აღმოუჩინონ შემწეობა იმათ, რომელთაც უჭირთ პური (*). ხალო მემკვიდრე ცესარეიჩმა მიილო, კელმწოფას კელით, ხალების მოწოდება ამ საგანზედ, რომ მან იხრუნოს სისწრაფთ მიმველებისათვს დაჭარებულთა. ამ აზრით პეტერბურღში გაიხსნა კომიტეტი, რომელიცა უნდა შეუდგეს ღონის ძიების მოპოვებას და სისწრაფთ შემველებას, სადაც უჭირთ პური მრთელს იმპერიაში, უმეტესად არხანდელის, ოლონეცკის, სიბირის და სხვა გუბერნიებში. მარტო მთავრობის მემწეობა არ არის საკმაო. იმ კომიტეტას ვაღია, ყოველივე ღონის-ძიებას, რაც შიძლებოდეს სისწრაფით შეუდგეს,

(*) რუსეთში რამდენსამე გუბერნიებში შიძლები არის ახლა, და არა თუ რუსეთში, თითონ კარაპაშიაც.

—ეს შემთხვევა დიდი სამწუხარო და საუბედურო შემთხვევა არის და წმინდა მოვალეობად აწევს ყოველს კაცობრიობის მოყვარეს,

ამ საქმის სისრულეში მოყვანა ძნელია. ამ საგანის აღსრულებაში მოყვანა დ მოკიდებულია მრთელს რუსეთის საბჭანებლის ხალხზე, რომელნიცა მოვალენი არიან თანაუგრძონ სატყეით, გრძნობით და საქმით, თავიანთ ღონის-ძიების მიხედვით.

უნდა იფიქრონ ყოველთა, ვისაც კი სურს უშველოს ამ საშინელს შეთხვევითგან წარმოდგენილს უბედურებას;—უნდა იფიქრონ მაზედ, თუ მიმშილობა რუსეთის ჩრდილოეთის მხრივ, როგორ დიდია და როგორ ძნელია მიშველება; უნდა იფიქრონ, რომ შემწეობა საჭირო არის აგრეთვე თესლის მიშველებით, რომ ამ მომავალს წელიწად დათვიან, თორემ შემდგომს წელიწადში მიმშილობა უფრო გაძლიერდება; მაშასადამე უნდა იფიქროს ყოველმა კაცობრიობის მოყვარემ, თუ როგორ გამოიხსნას ეს ხალხი ამ საშინელის მდგომარეობითგან. ესეც უნდა ეიფიქროთ ბოლოს, რომ ეს უბედურება ისეთია, რომ მოთმენა არ შეიძლება, ეს ერთი თვე და ნახევარი რომ გაეიდეს, გადატანა გაძნელებზე, — რადგანც გაზაფხულზედ ყველა მხენელ-მთესველი მოსაეაღს გამოუდგება.

საჭიროა მიშველება აგრეთვე ფულით, ყოველი მცირე შესაწირაფი, კეთილი თესლია, — ეს მოწოდება გადაეცემა ყოველი კაცის სინილისს.

ეჭარი, რომელსაც აქვს პური იმ გზებზედ, რომელიცა მიდიან შიმშალის ქვეყნებში, იქნება ბედნიერი, უკეთუ მისცემს გრძნობაერს შემწეობას; ის, ვისაც შეუძლიან ხილოს იქართ პურის გზებზედ, არ დასახავს თავის თავს მოვალედ, უჩვენოს ეს დიდი შემწეობა, რომ გადაიტანოს სისწრაფე და იეუთა? ის ეჭარი, რომელიცა ეპყრობს პურით, არ ისურვებს პი ევლად აღმაუჩინოს შემწეობა ამ უბედურს კაცობრიობის მდგომარეობას? არ შეიძლება ფულით მემძლებელთ, გამოიმეტოს ნაწილი თავიანთ შეძლებილსა იმ უბედურთათჳს, რომელთაცა ტირილის ხმა პურისათჳს აღწევს ცადმიმართ. რამდენს აღზავს არის ბალები და ვეჩხვები, სადაც დიდი ხალხი ძლებიან, და იმათი თანა მოძქევი, ქოხებში შიმშილითა წყლებიან, არ ინებებენ შიწოდონ კელი იმ დამძეულს ხალხს? წარმოვიდგინოთ, თუ როგორს მდგომარეობაში უნდა იყვნენ დამძეული მშობლები, როგელთ წინ ტირიან პურისათჳს წერილი შეილები.

ხელის მოწერა, მისაშველებლად, იწყობა დღეითგან: ღმერთო, შენ აკურთხე და მოუშართე ხელი ამკეთილს საქმეს.

იმედი აქვს ჩვენ ცისკარს, ვინც წაიკითხავს ამას ჩვენ ქართველებში, არც ისინი დარჩებიან გულგრილად. ქრისტიანური მთავალეობა მოითხოვს მიეცეთ ყოველის ღონისძიებით შემწეობა ამ საქმეს. ვისაც რა შემწეობა შეუძლიან, უნდა შეიტანოს კომიტეტში, რომელიცა დაწესდა ტფილისში სცდლის მთავრის მიხეილ ნიკოლაევიჩის ბძანებით.